Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ

A Model of Public Mind Development with the Buddhist Integration

พระณรงค์ พนฺธุธมฺโม (เทียนเจริญ)[1]
Phra Narong Bundhudhammo (Theanjarend)
E-mail: narong12061@hotmail.com
วิโรจน์ คุ้มครอง[2]
Viroj Koomkrong
E-mail: koom-krong9@hotmail.com

Received: *August 5, 2024* **Revised:** *September 3, 2024*
Accepted: *September 9, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาจิตสาธารณะ 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแบบวิจัยภาคสนามและสัมภาษณ์บุคคลจำนวน 16 รูป/คน นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการประกอบด้วย 1) หลักพรหมวิหาร 4 กล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักเมตตา มีความรักใคร่ ปรารถนาดี อยากให้บุคคลอื่นมีความสุข หลักกรุณา ความสงสารช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเพื่อนมนุษย์ได้รับความลำบากเดือดร้อน จะต้องไม่นิ่งเฉยหาทางช่วยตามกำลังที่ตนจะทำได้ หลักมุทิตา พลอยยินดีเมื่อเห็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้รับความสุข ไม่มีความริษยา หลักอุเบกขา วางเฉย วางใจเป็นกลางปราศจากอคติแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน 2) หลักสังคหวัตถุ 4 กล่าวคือ หลักทาน คือ การให้ ด้วยจิตเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน วัตถุสิ่งของ ของตนเพื่อประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ที่ประสพความทุกข์ต่างๆ หลักปิยวาจา การพูดด้วยถ้อยคำ ที่

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

[2] อาจารย์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ไพเราะ จะเกิดความประทับใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่สร้างให้มนุษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน หลักอัตถจริยา คือ การประพฤติตนเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สงเคราะห์ เสียสละประโยชน์ของตนด้วยการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่เดือดร้อน หลักสมานัตตตา คือ การปฏิบัติตัวเสมอต้นเสมอปลาย มีความเสมอภาค ให้ความเท่าเทียมกันเป็นกันเอง และ 3) หลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติ คือ สงเคราะห์ อนุเคราะห์เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นดุจการสงเคราะห์ญาติของตน ด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้วยช่วยเหลือด้วยทุนทรัพย์และวัตถุสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ต่างๆ ด้วยมีความรัก ความเมตตาเป็นที่ตั้ง ส่วนองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็นแบบ “BSN Model”

คำสำคัญ: รูปแบบ, การพัฒนาจิตสาธารณะ, เชิงพุทธบูรณาการ

ABSTRACT

This dissertation article contained 3 objectives: 1) study theory, principle of public mind development, 2) study the Buddhist teaching supporting public mind and, 3) presenting a model of public mind development based on Buddhist integration. It was qualitative research with field work and in–depth interview of 16 key performants, then it had been analyzed and synthesized, finally written in descriptive report.

The research results revealed that development model of public mind based on Buddhist integration consists of: 1) *4 Brahmavihāra* showed that a person with public mind should perform loving–kindness called *Mettā*, compassion, good wishes, and a desire for others' happiness. For *Karuṇā*, one should be compassionate wishing others free from all suffering, safe and giving hands when seeing others suffering and difficulty as he can. For *Muditā*, one becomes delighted when seeing fellow humans experiencing happiness together, without jealousy. For *Upekkhā*, one should remain equal and impartial towards fellow human beings, treating them equally without discrimination, 2) 4 *Sanghavatthu* showed that for *Dāna* or giving, one with public mind should help others with a generous spirit, sharing one's possessions for the benefit of those experiencing various forms of suffering. For *Piyavācā*, one should speak gently and pleasingly, creating a positive impression on fellows through speech as communication is the first step of good relationships among people. For *Atthacariyā*, one should behave in ways that are beneficial to others, helping and supporting people who are in difficulties. For *Samānattatā*, one always behaves consistently, being fair and impartial, ensuring mutual respect and equality. 3) For 17th Mangala or assistance to relatives, one assists human beings as if they were one's own relatives through offering support, helps, materials, and knowledge with loving, compassion and kindness with sincerity. The knowledge framework derived from research is in the form of the 'BSN Model.'

Keywords: A Model. Public Mind Development. with the Buddhist Integration

บทนำ

จิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบในตนเอง แม้จะได้รับการอบรมสั่งสอนถ้าจิตใจตนเองไม่ยอมรับ การปลูกฝังจิตสาธารณะก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ซึ่งสอดคล้องกับพุทธภาษิตที่ว่า ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น[3]

แต่จิตสาธารณะ จะเกิดขึ้นแก่บุคคลที่พร้อมเปลี่ยนแปลงและยอมรับการอบรมสั่งสอนด้านจิตใจมาแล้ว ดังพุทธภาษิตที่ว่า ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดี ก็จะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป ฉะนั้น[4] เมื่อพิจารณาตามพุทธภาษิตข้างต้นจะเห็นว่าการคิด การพูด การทำของบุคคลล้วนสำเร็จมาจากจิตใจ ใจจึงเป็นใหญ่ในเบื้องต้นของจิตสาธารณะในสังคมปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาถึงคำว่า จิตสาธารณะ ในมิติของคำสอนทางพระพุทธศาสนาทำให้เห็นได้ว่า คำนี้ได้สะท้อนถึงภาพที่ชัดเจนของ “ความเป็นพระพุทธศาสนา” เพราะเป็นภารกิจหลักของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ เป็นภารกิจที่จะต้องช่วยเหลือมนุษย์และสังคม ดังพุทธดำรัสที่ตรัสไว้กับพระสาวกตอนหนึ่งว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม[5]

พุทธดำรัสข้างต้นนี้ เป็นปฐมโอวาทที่ได้ตรัสกับพระอรหันต์ชุดแรก 60 องค์ที่ทรงเริ่มส่งออกไปเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ตามแนวทางจิตสำนึกสาธารณะแก่ชาวโลก หลังจากที่พระอรหันต์เหล่านั้นพัฒนาตนถึงความบริบูรณ์พร้อมแล้ว ถือได้ว่าเป็นพระดำรัสอย่างเป็นทางการในการทรงรับสั่งให้พระอรหันต์ชุดดังกล่าวออกไปบำเพ็ญประโยชน์บนฐานแนวคิดเรื่องจิตสาธารณะและสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวพุทธที่เป็นไปเพื่อผู้อื่นอย่างแท้จริง

ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ ต้องอาศัยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ (1) พรหมวิหาร 4[6] (2) สังคหวัตถุ 4[7] (3) หลักมงคลสูตรข้อที่ 17 ว่า การสงเคราะห์ญาติ เป็นมงคลอย่างสูงสุด[8] อันเป็นหัวใจสำคัญของบุคคลผู้มีจิตสาธารณะ มีจิตแห่งคุณธรรมที่มุ่งไปสู่

---

[3] ขุ.ธ. (ไทย) 25/1/23.

[4] ขุ.ธ. (ไทย) 25/2/24.

[5] วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.

[6] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/192/252.

[7] ที.ปา. (ไทย) 11/140/167.

[8] ขุ.สุ. (ไทย) 25/261–262/561–563.

เป้าหมายของความถูกต้องดีงามและความเอื้ออาทรแก่เพื่อนมนุษย์ในจิตสาธารณะเพื่อส่วนรวมโดยทั่วไป ในการมีความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างไร

ด้วยเหตุดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ” ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3 ข้อคือ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาจิตสาธารณะ เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ และเพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ ตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้วนำไปบูรณาการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญของสังคมและประเทศชาติตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาจิตสาธารณะ
2) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ
3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบคุณภาพ โดยเน้นการวิจัยเอกสาร และภาคสนามมีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อมุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทาง ทฤษฎีการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ และจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธที่ ซึ่งผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารต่อไปนี้ ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารข้อมูลที่ได้จากเอกสารขั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2. รวบรวมข้อมูลขั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2557 ปกรณ์วิเสส หนังสือ เอกสาร ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ ผลงานทางวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพระพุทธศาสนาเถรวาท และแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาจิตสาธารณะ แล้วนำมาสรุปเรียบเรียง นำเสนอแบบบรรยายเชิงพรรณนา

3. สัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 16 รูป/คน ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ 3 กลุ่ม ได้แก่

1) นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาจำนวน 3 รูป
2) ข้าราชการที่ทำงานด้านจิตสาธารณะจำนวน 2 รูป
3) ประชาชนทำงานด้านจิตสาธารณะจำนวน 11 คน

4. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านเอกสาร และภาคสนามมีการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการจากนั้นนำไปตรวจสอบความถูกต้อง

5. นำข้อมูลที่ตรวจสอบความถูกต้องแล้ว มาปรับปรุง แก้ไข เรียบเรียงแบบ บรรยายเชิงพรรณนา เพื่อนำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ รูปแบบการการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ

ผลการวิจัย

1. แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาจิตสาธารณะ พบว่า รูปแบบที่สำคัญของการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องของความตระหนักรู้ของผู้คนในสังคมของแต่ละบุคคล ที่มีจิตซึ่งพิจารณาต่อสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วเข้าไปมีส่วนร่วมส่วนรับผิดชอบแก้ไข โดยการช่วยเหลือผู้อื่นและการเสียสละต่อสังคมด้วยการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม เพราะจะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบในรูปแบบของการพึ่งพาซึ่งกันและกันเช่น ปลุกมโนสำนึกแหงความเปนมนุษยจุดเริ่มตนของการดำรงชีวิตจิตสาธารณะอยางมีคุณคา รวมกลุมทำให เกิดความเปนชุมชน สรางสมดุลทางจิตสาธารณะ คือ การมีคุณธรรมจริยธรรม ทำประโยชนตน และพรอม ๆ ไปกับประโยชนทานดวย โดยยึดประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลัก องคประกอบของแนวคิดจิตสาธารณะประกอบด้วย มีความรัก ความเอื้ออาทรและความสามัคคี การมี สวนรวมในกิจกรรมสังคม ความรับผิดชอบตอสาธารณะ การยกยองและใหเกียรติผูอื่นชวยเสริมสรางจิตสาธารณะใหบุคคลไดมีความรู ความเขาใจที่ถูกตอง เกิดการพัฒนาจิตใจและแสดงออกอยางเหมาะสมและสรางสรรค์เปนบุคคลตนแบบจิตสาธารณะอยางแทจริง และการพัฒนา ความรูในกิจกรรมอยางตอเนื่อง[9]

วิธีการเสริมสรางจิตสาธารณะ โดยปลูกฝงใหบุคคลมีความออนนอม ถอมตนนั้นมีลักษณะที่ตรงกันขามกับความเยอหยิ่งถือตัวถือเปนคุณสมบัติอย่างหนึ่งของผูมีจิตสาธารณะ เป็นลักษณะของคนที่มีความออนนอมถอมตนแสดงออกทางกาย ทางวาจาและทางใจ มีความออนโยน เขมแข็ง มีมนุษยสัมพันธที่ดี และรูจักยอมรับนับถือผูอื่น จะทำใหการพูดและกิริยาทาทางที่แสดงออกมาเปนไป ดวยความออนนอมถอมตน[10]

ความหมายของจิตสาธารณะคือ จิตสำนึกที่มุ่งทำประโยชน์สาธารณะทางสังคมของคนที่รู้จักความเสียสละ ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมเพื่อเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมหรือเรียกอีกอย่าง จิตอาสา หรือ จิตบริการ ความรู้สำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวมที่มีความหวังดีเพื่อการช่วยเหลือต่อผู้อื่น ด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ[11] ความสำคัญของจิตสาธารณะกล่าวคือ ถ้าคนในสังคมขาดจิตสาธารณะนอกจากจะส่งผลกระทบต่อบุคคลแล้ว ยังขยายผลความเสียหายไปถึงครอบครัว ระดับองค์กร ระดับชุมชนตลอดไปจนถึงระดับประเทศและระดับโลก ถือเป็นปัญหาใหญ่ จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดีงาม เมื่อ

---

[9] อนุพนธ์ คำปัน และคณะ, “การศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วารสารสังคมศาสตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, ปที่ 18 ฉบับที่ 18, (มกราคม–ธันวาคม 2558): 304.

[10] เหวง โตจิราการ, **การเสริมสร้างจิตสาธารณะ**, (กรุงเทพมหานคร: ประสานมิตร, 2553), หนา 1.

[11] สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, **แนวทางพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2553), หน้า 45.

บุคคลใดมีจิตสาธารณะก็จะตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อผู้อื่น และเพื่อเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างแท้จริง

จิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่เกี่ยวกับจิตที่คิดจะให้ จะทำและลงมือทำประโยชน์แก่คนอื่นด้วยความตั้งใจ ทั้งการให้วัตถุสิ่งของและการให้ธรรมเช่น ใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นประตูด่านแรกแห่งความเป็นจิตสาธารณะ ทำให้เกิดความประทับใจแก่ผู้มาเยือน ด้วยการแสดงความมีมิตรไมตรี มีความกระตือรือร้น ทำให้เกิดศรัทธาต่อผู้มาพบเจอเกิดความเชื่อใจและสนทนาเรื่องประโยชน์อย่างอื่นต่อไปด้วย สามารถฝึกฝนอบรมให้งอกงามขึ้นได้โดยการวางรากฐานผ่านกระบวนการสร้างองค์ความรู้ที่อิงอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้แก่ 1) อามิสปฏิสันถารการต้อนรับด้วยสิ่งของ 2) ธัมมปฏิสันถาร การต้อนรับด้วยธรรม การให้ธรรม[12]

การให้ การมีน้ำใจ การช่วยเหลือแบ่งปัน เป็นต้น ความหมายของจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนากล่าวคือ คือการกระทำที่ เสียสละเพื่อส่วนรวม คำว่า “จิตอาสา” ตรงกับหลักธรรมที่เรียกว่า วัฑฒิ เรียกเต็มว่า อริยวัฑฒิ แปลว่า หลักธรรมเจริญอย่างอริยะ[13] ผู้ที่มีจิตใจเป็นผู้ให้ไม่นิ่งดูดายต่อสังคมและความทุกข์ยากของบุคคลอื่น และอาสาเข้าไปช่วยเหลือ ไม่ใช่ด้วยการให้เงินทองเท่านั้น แต่ต้องด้วยการสละเวลา ลงแรงเข้าไปช่วยด้วยจิตที่เป็นสุข ประกอบพร้อมด้วยความความเมตตา และกรุณาปรารถนาจะให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ และเน้นว่าไม่ใช่แคทำประโยชนเพื่อผู้อื่นเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการพัฒนาจิตวิญญาณของตนเองด้วย หลักการสำคัญของจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา คือกระบวนการพัฒนามนุษย ให้มีปญญาเห็นคุณคาในตนเองและคิดแบงปนชวยเหลือผูอื่น ตัวแกนกลางสำคัญของการพัฒนา มนุษยหรือการพัฒนาบุคคลก็คือ ปญญาซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกวา สัมมาทิฏฐิ ผูมีจิตสาธารณะ คือผูที่มีการพัฒนาปญญาแลว มีความเห็นถูกตองตรงแลวทำใหรูจักสิ่งทั้งหลายและรูที่จะปฏิบัติตอสิ่งนั้นอยางไร ในขณะที่ปญญาเกิดขึ้นการปรับตัวก็เกิดขึ้นอยางถูกตองและบริบูรณทำใหเกิดการพัฒนาอยางมีดุลยภาพ

การพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา โดยปจจุบันการปลูกฝงคุณลักษณะของความเปนผูมีจิตสาธารณะใหแกเยาวชน มีความสำคัญ และจำเปนอยางยิ่งเพราะจิตสาธารณะนั้นเปนความดีงามแหงชีวิตนำมาซึ่งความสุขอยางแทจริงแกผูปฏิบัติ มีหลักกัลยาณมิตร ฉันทะ และอัตตสัมปทา เปนองคประกอบที่เสริมสรางจิตสาธารณะใหแกเยาวชน ใหมีความตระหนักถึงการพัฒนาและฝกฝน ตนเอง

---

[12] องฺ.ทุก. (ไทย) 20/152/249.

[13] พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต), **เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัฑฒิ)**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2552), หนา 15.

ให้เปนผู้ใฝดี ใฝรู ใฝสรางสรรค มีจิตใจที่เขมแข็ง ไมยอทอคือ 1) มีความเต็มใจ พอใจ ยินดีที่จะทำ ซึ่งทำให้เขามีความสุขในการกระทำทุกอยาง 2) มีความตั้งใจ ซึ่งทำให้ได้ผลสำเร็จ[14]

2. หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ พบว่า หลักพรหมวิหาร 4 ที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ 1) หลักเมตตาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ มีความรัก มีอาการเป็นความคิดเกื้อกูลด้วยประโยชน์ปราศจากอาฆาต พยาบาท ขึ้งเครียด โกรธแค้น แสดงออกทางสีหน้าและสายตาที่สงบแช่มชื่น มองด้วยสายตาอันแสดงถึงใจที่เอิบอาบด้วยความปรารถนาดีให้มีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ทั่วหน้า มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ดูได้จากสีหน้าที่บ่งบอก คือ ยิ้มแย้มแจ่มใส และดูจากการกระทำที่มุ่งหวังให้ผู้อื่นมีดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ฉะนั้น เมตตา คือ ความรักซึ่งกันและกัน[15] รักในที่นี้ไม่ใช่ความรักที่ชายมีต่อหญิง ความรักที่หญิงมีต่อชาย รักนี้เป็นรักที่ไม่มีความใคร่ เป็นความรักที่บริสุทธิ์ เหมือนความรักที่แม่มีต่อลูก ปราศจากราคะมีความคิดและต้องการช่วยให้ผู้อื่นมีความสุข และมีลักษณะการแสดงออกที่ตรงข้ามกับพยาบาท 2) หลักกรุณาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ กรุณา คือความสงสารต้องการช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ โดยปราศจากความเศร้าโศกและมีลักษณะที่แสดงออกตรงกันข้ามกับการเบียดเบียน หรือวิหิงสา เป็นความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ไม่เบียดเบียนซ้ำเติมความทุกข์ของบุคคลอื่น และพยายามที่จะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเพื่อให้ความทุกข์ของบุคคลต่าง ๆ ได้หมดไปด้วยวิธีการที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความทุกข์ของแต่ละบุคคล เหมือนอย่างถ้าซื้อได้ก็จะซื้อความทุกข์ของเขา คือจะช่วยทำให้ความทุกข์ของเขาหมดสิ้นไป จึงมีอาการที่ทนเฉยอยู่ไม่ได้ ต้องขวนขวายช่วยเหลือเพื่อบำบัดทุกข์ ปราศจากความคิดเบียดเบียนซ้ำเติม เห็นใครตกอยู่ในความทุกข์ ไม่มีที่พึ่งก็อดอยู่ไม่ได้ที่จะต้องคิดช่วย 3) หลักมุทิตาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ มุทิตา ได้แก่ สภาวะของจิตที่บันเทิงยินดีเมื่อบุคคลอื่นได้รับความสุข ความเจริญด้วยสมบัติต่าง ๆ ปราศจากความริษยา เห็นใครพรั่งพร้อมด้วยสมบัติก็พลอยมีมุทิตา ตัดความยินร้ายไม่ยินดีด้วยเหตุริษยาเสียได้ มุทิตาจึงเป็นพรหมวิหารอีกข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีขึ้นในจิตวิธีอบรมคือระวังมิให้ริษยาในเมื่อได้เห็นได้ทราบสมบัติ คือ ความพรั่งพร้อมต่าง ๆ ของผู้อื่น เมื่อความริษยาเกิดขึ้นก็พยายามระวังเสีย หัดคิดว่าตนเองมีความยินดี เมื่อตนได้สมบัติที่ชอบใจอย่างใดอย่างหนึ่งไฉนเมื่อคนอื่นเขาได้จะไปริษยาเขา การมีจิตใจพลอยยินดีต่อความสำเร็จ และความสุขที่บุคคลอื่นได้รับอย่างจริงใจไม่มีจิตที่มุ่งในทางอิจฉาริษยาต่อบุคคลที่ประสบความสำเร็จนั้น ๆ และพร้อมจะส่งเสริมให้บุคคลดังกล่าวมีความสุขหรือสมหวังยิ่ง ๆ ขึ้นไป 4) หลักอุเบกขาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ อุเบกขา ได้แก่ การวางเฉย วางใจเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้าย[16] เมื่อสุดวิสัยจะแสดง เมตตา กรุณา มุทิตาได้โดยใช้ปัญญาคิดไตร่ตรองเหตุและผลในสิ่งที่เกิดขึ้น กล่าวคือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง

---

[14] พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต), **วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด**, (นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน, 2538), หนา 23–24.

[15] องฺ.ทสก. (ไทย) 24/308/280.

[16] องฺ.ทสก. (ไทย) 24/308/280.

พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำอันควรได้รับผลดีหรือผลชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักการวางเฉยสงบใจมองดู และในเมื่อไม่กิจควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้วเขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน ไม่ยินดียินร้ายมองเห็นว่าทุกคนมีกรรมที่ทำไว้เป็นของตนเอง จะมีสุข จะพ้นทุกข์ จะไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้ก็เพราะกรรมจึงวางเฉยได้ การวางคือไม่ยึดถือไว้ วางลงได้ เฉย คือไม่จัดแจงวุ่นวาย ปล่อยให้เป็นไปตามกรรมหรือตามกำหนดของกรรม

หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ กล่าวคือ 1) หลักทานที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ การให้วัตถุสิ่งของเพื่ออนุเคราะห์บ้าง เพื่อบูชาคุณบ้าง เพื่อรักษาไมตรีและน้ำใจกันไว้เป็นการแบ่งปันเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันตามโอกาสที่มาถึงแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ทาน[17] คือ การให้วัตถุ สิ่งของสำหรับสงเคราะห์แก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ และการให้ธรรมะ ส่วนลักษณะของทาน คือการให้ ได้แก่ การเสียสละ การสงเคราะห์คนอื่น การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ การให้ทานให้เพื่อขจัดกิเลส เพื่อขจัดความโลภหรือความตระหนี่ เป็นการชำระจิตใจให้สะอาด ยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น และการให้เพื่อสงเคราะห์หรือเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่น และประโยชน์ของทานผู้ที่ให้ทานจะเป็นที่รักของผู้รับรวมถึงคนทั่วไปทำให้มีชื่อเสียงขจรไกล ทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข เป็นประโยชน์ต่อผู้ให้โดยการสละวัตถุสิ่งของเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น เป็นประโยชน์ต่อผู้รับโดยเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้ไม่เดือดร้อนและยังเป็นประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่ายจากการให้รวมถึงได้รับการอุปการะจากผู้รับและคนในสังคมอีกด้วย 2) หลักปิยวาจาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ การพูดเจรจาวาจาที่อ่อนหวาน ได้แก่ การพูดอย่างรักกัน คือกล่าวคำสุภาพไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้เกิดความรักใคร่นับถือ และช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เป็นการพูดที่เป็นคำสัตย์คำจริง เป็นคำพูดที่ให้ผู้ฟังเกิดความสบายใจเบิกบานใจ เพื่อให้เกิดความสมานสามัคคี ปิยวาจาทำได้ง่าย เพราะวาจานั้นมีในตัวเรา เพียงเรามีสติ มีเมตตาในใจก็สามารถพูดออกมาได้ ส่วนลักษณะของปิยวาจาเป็นการพูดจา สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน เป็นคำพูดที่สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้รับฟังได้ทำให้ผู้รับฟังอยากที่จะรับฟังและทำให้เกิดความสุขใจ สบายใจแก่ผู้ฟังทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและส่วนร่วม 3) หลักอัตถจริยาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ทำตนให้มีคุณค่าต่อสังคมเป็นการปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์อย่างถูกต้อง สร้างความสุขและความสบายใจแก่ตนเองและผู้อื่นทำให้สังคมเกิดความร่มเย็นและเป็นสุขแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ การทำตนให้เป็นประโยชน์หมายถึง ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และการทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ คือ เมื่อทำตนให้เป็นประโยชน์แล้วก็ต้องสร้างตนให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่นและสังคม สร้างความสงบสุขให้กับสังคมและ

[17] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/44/72.

ประเทศชาติ และประโยชน์ของอัตถจริยา คือ ผู้มีจิตสาธารณะประพฤติประโยชน์ โดยช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วย น้ำใสใจจริงด้วยความปรารถนาดีต่อผู้รับบริการ การบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตน รวมถึงการขวนขวายช่วยเหลือผู้รับบริการต่อกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และสร้างประโยชน์ในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ทำให้สังคมน่าอยู่มากขึ้น 4) หลักสมานัตตตาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ การปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอเมื่อดีอย่างไรก็ปฏิบัติดีอย่างนั้นโดยไม่บกพร่องหรือเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความสม่ำเสมอและมั่นคงของความดีและความเอื่อเฟื้อแก่สังคมอย่างสม่ำเสมอ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคมตามหน้าที่ของตน และปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาค ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น เสมอในสุขและทุกข์ โดยปราศจากอคติ 4 ส่วนลักษณะของสมานัตตตา[18] เป็นลักษณะที่สม่ำเสมอและต่อเนื่องโดยปฏิบัติความดีอย่างต่อเนื่องต่อตนเอง และสังคมโดยปราศจากอคติเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความสงบสุขของตนเอง ครอบครัวและสังคม

หลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติกล่าวคือ การช่วยเหลือ การเกื้อกูล การเอื้อเฟื้อ อนุเคราะห์ สงเคราะห์[19] การให้ความช่วยเหลือ ด้วยการเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เกื้อกูล ซึ่งกันและกัน ด้วยสัมพันธภาพไมตรีอันเกิดจากการเห็นอกเห็นใจกัน เข้าใจในกันและกัน เพื่อยึดเหนี่ยวประสานสามัคคีกันไว้ การรวมเข้าด้วยกัน การไม่ทะเลาะวิวาท ความพร้อมเพรียงและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันรวมเข้าเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ญาติคือผู้สืบสายโลหิตสายทางมารดาหรือบิดา จนถึงทวดและเหลน คือ กำหนดตัวเราเป็นศูนย์กลางนับตั้งแต่ตัวเราขึ้นไป 3 ชั้น คือ ชั้นพ่อ ชั้นปู่ ชั้นทวด และนับจากตัวเราลงมาอีก 3 ชั้น คือ ชั้นลูก ชั้นหลาน ชั้นเหลน รวมเป็นเจ็ดชั่วคน เครือญาติทั้งเจ็ดชั่วคนนี้ ชื่อว่าเป็นญาติทางสายโลหิต มี 2 ประเภท คือ 1) ญาติทางโลก 2) ญาติทางธรรม มีการช่วยเหลือ อนุเคราะห์ สงเคราะห์จากญาติของตนด้วยการให้ปัจจัย 4 คือ ให้อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจประสานหมู่ญาติสายโลหิตไว้ ให้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียว ฉะนั้น การสงเคราะห์ญาติ เป็นมงคลอย่างสูงสุด[20]

3. รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า 1) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักเมตตากล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลัก เมตตา มีความรักใคร่ ปรารถนาดี อยากให้บุคคลอื่นมีความสุข ไม่มีความเบียดเบียนอยู่[21]มีความเป็นมิตรไมตรีซึ่งกันและกัน คิดทำประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีจิตสาธารณะให้บริการอย่างเต็มใจ ให้บริการอย่างมีความสุข จะช่วยกำจัดความเห็นแก่ตัว และความถือตัวของตนเองได้ด้วย 2) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักกรุณากล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักกรุณา ความสงสารช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ และผู้มีจิตสาธารณะควรให้

---

[18] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/44/72.

[19] พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ, **ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต,** (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, 2513), หน้า 758,

[20] ขุ.สุ. (ไทย) 25/261–262/561–563.

[21]องฺ.ทสก. (ไทย) 24/308/280.

ความช่วยเหลือเมื่อเพื่อนมนุษย์ได้รับความลำบาก เดือดร้อน จะต้องไม่นิ่งเฉยหาทางช่วยตามกำลังที่ตนจะทำได้ ด้วยสาเหตุความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์มีต่างๆ นานา ความสงสารคิดช่วยปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์นั้น เป็นการส่งเสริมให้บุคคลผู้มีจิตสาธารณะได้แก้ปัญหาทันท่วงทีทำให้เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเกิดความประทับใจได้ 3) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักมุทิตากล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลัก มุทิตา พลอยยินดีเมื่อเห็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้รับความสุขจากความสำเร็จที่ต้องการ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะต้องมีความปรารถนาให้เขามีความสุข ความเจริญก้าวหน้ายิ่งๆ ขึ้น ไม่มีความริษยา ไม่มีความโกรธ ไม่มีความพุ้งซ่าน และผู้มีจิตสาธารณะจะรู้สึกยินดีกับความสุขของเขาด้วย เป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน 4) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักอุเบกขากล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักวางเฉย วางใจเป็นกลางปราศจากอคติแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่มีความเบียดเบียน[22]ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาด้วยความยุติธรรม มีจิตพิจารณาเห็นด้วยปัญญา มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยรักหรือชัง วางเฉยสงบใจ มองด้วยความวางใจ เป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะอย่างมีความเป็นกัลยาณมิตร ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ และเกิดความสามัคคีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 กล่าวคือ 1) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักทานกล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักทาน คือ การให้ ด้วยจิตเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันวัตถุ สิ่งของ ของตนเพื่อประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ที่ประสพความทุกข์ต่างๆ ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว เพื่อเป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะ สร้างความพึงพอใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วย และจะสามารถผูกใจเขาไว้ได้เป็นอย่างดีดังพุทธพจนที่ว่า “ทโท คนฺถติ มิตฺตานิ แปลว่า ผู้ให้ย่อมผูกใจมิตรไว้ได”[23] 2) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักปิยวาจากล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักปิยวาจา การพูดด้วยถ้อยคำ ที่ไพเราะ อ่อนหวานน้ำเสียงที่ นุ่มนวล อ่อนโยน พูดด้วยความจริงใจ ไม่หยาบคาย ไม่ก้าวร้าว พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะสำหรับกาลเทศะ เป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะ จะเกิดความประทับใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่สร้างให้มนุษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีวาจากับใจเป็นเหตุเป็นผลเกื้อกูลกันเมื่อควบคุมวาจาให้ดี จิตใจก็ดีงาม และเมื่อจิตใจดีงาม วาจาก็เป็นวาจาชอบ[24] 3) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักอัตถจริยากล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักอัตถจริยา คือ การประพฤติตนเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สงเคราะห์ทุกเรื่อง เล็กๆ น้อยๆ นิดๆ หน่อยๆ มุ่งมั่นในจิตสาธารณะ เอาใจใส่งานทุกชนิด อย่างมีมิตรไมตรี เสียสละประโยชน์ของตนด้วยการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่เดือดร้อนตกทุกข์ได้ยาก เป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะโดยสร้างความรักความสามัคคีที่ดีแก่องค์กร และได้รับการยกย่องจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอีกด้วยตามสมควรแก่จุดที่ตนเข้าไปสัมพันธ์อยู่ในขณะนั้นๆ[25] ให้เป็น

---

[22]องฺ.ทสก. (ไทย) 24/308/280.

[23] สํ.ส. (ไทย) 15/246/353.

[24] ระวี ภาวิไล, **ชีวิตดีงาม,** พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2537), หน้า 189.

[25] พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), **นิเทศธรรม**, (กรงเทพมหานคร: บริษัทแปดสิบเจ็ด (2545) จำกัด, 2534), หน้า 298–299.

ประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ให้มากที่สุดเท่าที่ตนจะทำได้ 4) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักสมานัตตตาก ล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรสมานัตตตา คือ การปฏิบัติตัวเสมอต้นเสมอปลาย มีความเสมอภาค ให้ความเท่าเทียมกันเป็นกันเอง ไม่ถือตัว แต่ไม่ปล่อยตัว ปฏิบัติตนอย่างมีระเบียบวินัย อ่อนน้อม ถ่อมตน สร้างความนิยมและไว้วางใจต่อเพื่อนมนุษย์ที่ประสพความเดือนร้อน เป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะให้เกิด ความคล่องตัวไม่มีอุปสรรคยังจะช่วยกำจัดความเห็นแก่ตัว และความถือตัวของตนเองได้อีกด้วย ตลอดถึงวางตนเหมาะแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี[26]

อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาจิตสาธารณะ พบว่า แนวคิดจิตสาธารณะ คือ การมีคุณธรรม จริยธรรม ทำประโยชน์ตน และพร้อม ๆ ไปกับประโยชน์คนอื่น มีความรัก ความเอื้ออาทรและความ สามัคคี การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ปลูกฝังให้บุคคลมีความอ่อนน้อม ถ่อมตน จิตสำนึกที่มุ่งทำประโยชน์สาธารณะทางสังคมของคนที่รู้จักความเสียสละ ในการทำประโยชน์เพื่อ ส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับ นวรินทร์ ตาก้อนทอง ได้เขียนไว้ในบทความเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์: จิตสาธารณะ ว่า จิตสาธารณะ คือ การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พร้อมที่จะเสียสละและ อุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม ด้วยความเต็มใจ โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นด้านการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการทำกิจกรรมเพื่อสังคม เข้า ร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกันซึ่งจะเห็นได้ว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งในการ ยกระดับจิตใจของมนุษย์ ให้หันมามองถึงประโยชน์ส่วนรวมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งร่วมมือกัน พัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้ความสงบสุขและความพยายามในการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะให้ เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดีงาม เมื่อบุคคลใดมีจิต สาธารณะก็จะตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อผู้อื่น และเพื่อเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่าง แท้จริงรวมถึงการตระหนักรู้ด้วยตนเองเมื่อผ่านสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลนั้นมีภาวะของ ความเป็นผู้มีความเห็นอกเห็นใจ อยากช่วยเหลือ และอนุเคราะห์ เป็นต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออก ถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็ม ใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือ สังคมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดี

[26] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 30, (กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์, 2558), หน้า 167–168.

งามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน นอกจากนี้ ยังได้กำหนด ตัวชี้วัดคุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธารณะประกอบด้วย ลักษณะคือ เป็นผู้ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทนและ เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยนี้ คือ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ ความหมายและความสำคัญของจิตสาธารณะ จิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนาและ การพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนาดังได้อธิบายมาแล้ว

2. หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ พบว่า หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ กล่าวคือ 1. หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา มีความรัก มีอาการเป็นความคิดเกื้อกูลด้วยประโยชน์ กรุณา คือความสงสารต้องการช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา ได้แก่ สภาวะของจิตที่บันเทิงยินดีเมื่อบุคคลอื่นได้รับความสุข อุเบกขา ได้แก่ การวางเฉยวางใจเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้ายเมื่อสุดวิสัย ซึ่งสอดคล้องกับ พิมภา กำเนิดผล ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 จังหวัดสงขลา ผลวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยสภาพแวดล้อมโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะอย่างสำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในทั้ง 6 ปัจจัยได้แก่ คติต่อจิตสาธารณะการรับรู้ความสามารถของตน การมองโลกในแง่ดี ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ลักษณะมุ่งอนาคตและการควบคุมตนและปัจจัยสภาพแวดล้อม 3 ปัจจัย ได้แก่ การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัวการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถาบันการศึกษา และการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชนโดยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะอย่างสำคัญ 2. หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทานคือ การให้วัตถุสิ่งของเพื่ออนุเคราะห์ ปิยวาจาคือ การพูด เจรจาวาจาที่อ่อนหวาน อัตถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม สมานัตตตาคือ การปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น และมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติจำแนกเป็น 2 ประการ คือ 1. การสงเคราะห์ด้วยอามิส คือ การสงเคราะห์ช่วยเหลือด้วยวัตถุสิ่งของ 2. การสงเคราะห์ด้วยธรรมะคือ การสงเคราะห์ ช่วยเหลือ แนะนำ ให้ความรู้ ถือว่ามีคุณค่าสูงกว่าการสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของซึ่งมีความสอดคล้องกับ สมบัติ แจ้งเจริญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำกัด” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรให้มีประสิทธิภาพ แบ่งออกเป็น หลักพรหมวิหาร 4 คือ 1. มีเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน 2. มีกรุณา ความสงสารที่จะช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ 3. มีมุทิตา ความชื่นชมยินดีในความสำเร็จของบุคคลอื่น 4. มีอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ไม่มีความลำเอียง หลักฆราวาส 4 คือ 1. มีสัจจะ ความจริงใจต่อเพื่อนสมาชิก 2. มีหลักทมะ การข่มจิต ไม่ละโมบอยากได้ทรัพย์ของบุคคลอื่น 3. มีขันติ อดทนต่อการทำงาน 4. มีจาคะ เสียสละ เผื่อแผ่ แบ่งปัน ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวและหลักสังคหวัตถุ 4 คือ 1. ทาน การให้เพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่น 2. ปิยวาจา กล่าวคำพูดที่สุภาพ 3. อัตถจริยา การประพฤติให้เป็นประโยชน์ทั้งฝ่ายตนเองและคนอื่น 4. สมานัตตตา การปฏิบัติตนสม่ำเสมอกันในบุคคลทั้งหลาย มีหลักธรรมที่ใช้ใกล้เคียงกัน แต่เป็นการอธิบายหลักธรรมที่ใช้ต่างกันคือ ในงานวิจัยนี้ใช้อธิบายเกี่ยวกับการการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ แต่งานของ สมบัติ แจ้งเจริญ นั้น

เกี่ยวกับการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำกัดซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยนี้ คือ ผู้วิจัยได้ศึกษา หลักพรหมวิหาร 4 ที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ และหลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะดังได้อธิบายมาแล้ว

3. รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการประกอบด้วย 1. หลักพรหมวิหาร 4 กล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักเมตตา มีความรักใคร่ ปรารถนาดี อยากให้บุคคลอื่นมีความสุข หลักกรุณา ความสงสารช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเพื่อนมนุษย์ได้รับความลำบาก เดือดร้อน จะต้องไม่นิ่งเฉยหาทางช่วยตามกำลังที่ตนจะทำได้ หลักมุทิตา พลอยยินดีเมื่อเห็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้รับความสุข ไม่มีความริษยา หลักอุเบกขา วางเฉย วางใจเป็นกลางปราศจากอคติแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับพระวีระศักดิ์ วีรสทฺโท (อุ่นแก้ว) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคปกติ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด ผลวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะโดยรวมแตกต่างกันอย่างสำคัญเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียนครูบาอาจารย์และด้านความรับผิดชอบต่อสังคมช่วยเหลือสังคมนักศึกษามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างสำคัญส่วนด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัวนักศึกษามีคนลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะไม่แตกต่างกันและนักศึกษาที่มีอายุต่างกันมีคนลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างสำคัญ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมช่วยเหลือสังคมนักศึกษามิคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างสำคัญส่วนด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัวและด้านของความรับผิดชอบต่อโรงเรียนครูอาจารย์นักศึกษามีคนลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน 2. หลักสังคหวัตถุ 4 กล่าวคือ หลักทาน คือ การให้ ด้วยจิตเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน วัตถุ สิ่งของ ของตนเพื่อประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ที่ประสพความทุกข์ต่าง ๆ หลักปิยวาจา การพูดด้วยถ้อยคำ ที่ไพเราะ จะเกิดความประทับใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่สร้างให้มนุษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน หลักอัตถจริยา คือ การประพฤติตนเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สงเคราะห์ เสียสละประโยชน์ของตนด้วยการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่เดือดร้อน หลักสมานัตตตา คือ การปฏิบัติตัวเสมอต้นเสมอปลาย มีความเสมอภาค ให้ความเท่าเทียมกันเป็นกันเอง และ 3. หลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติ คือ สงเคราะห์ อนุเคราะห์เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นดุจการสงเคราะห์ญาติของตน ด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้วยช่วยเหลือด้วยทุนทรัพย์และวัตถุสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ต่าง ๆ ด้วยมีความรัก ความเมตตาเป็นที่ตั้งซึ่งมีความสอดคล้องกับพิมภา กำเนิดผล ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 จังหวัดสงขลา ผลวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยสภาพแวดล้อมโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะอย่างสำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในทั้ง 6 ปัจจัยได้แก่ คติต่อจิตสาธารณะการรับรู้ความสามารถของตน การมองโลกในแง่ดี ความ

รับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ลักษณะมุ่งอนาคตและการควบคุมตนและปัจจัยสภาพแวดล้อม 3 ปัจจัย ได้แก่ การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัวการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถาบันการศึกษา และการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชนโดยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะอย่างสำคัญ ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยนี้ คือ ผู้วิจัยได้ศึกษา การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร 4 การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 และการพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติดังได้อธิบายมาแล้ว

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการถือว่ามีคุณค่า และเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตของบุคคลผู้มีจิตสาธารณะเป็น “BSN Model” ดังนี้

(1) “พรหมวิหาร 4 ” (Brahmavihara – ธรรมเป็นเครื่องแห่งพรหม) = การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร 4 กล่าวคือ

1) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักเมตตา มีความรักใคร่ ปรารถนาดี อยากให้บุคคลอื่นมีความสุข

2) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักกรุณา ความสงสารช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเพื่อนมนุษย์ได้รับความลำบาก เดือดร้อน จะต้องไม่นิ่งเฉยหาทางช่วยตามกำลังที่ตนจะทำได้

3) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักมุทิตา พลอยยินดีเมื่อเห็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้รับความสุข ไม่มีความริษยา

4) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักอุเบกขา วางเฉย วางใจเป็นกลางปราศจากอคติแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

(2) “สังคหวัตถุ 4” (Sangahavatthu – สิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคน) = การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 กล่าวคือ

1) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักทาน คือ การให้ ด้วยจิตเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่แบ่งปัน วัตถุ สิ่งของ ของตนเพื่อประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ที่ประสพความทุกข์ต่างๆ

2) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักปิยวาจา การพูดด้วยถ้อยคำ ที่ไพเราะ จะเกิดความประทับใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่สร้างให้มนุษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

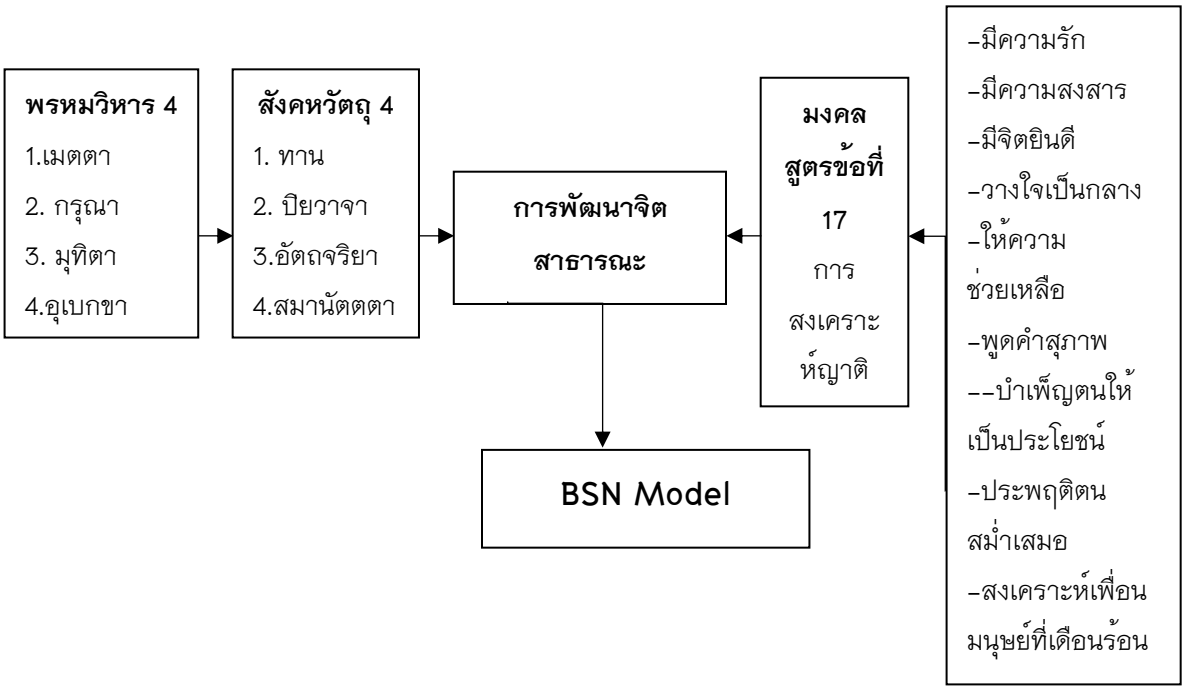
3) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักอัตถจริยา คือ การประพฤติตนเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สงเคราะห์ เสียสละประโยชน์ของตนด้วยการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่เดือดร้อน

4) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักสมานัตตตา คือ การปฏิบัติตัวเสมอต้นเสมอปลาย มีความเสมอภาค ให้ความเท่าเทียมกันเป็นกันเอง

(3) “มงคลสูตรข้อที่ 17” (Natakasangaha – การสงเคราะห์ญาติ) = การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติกล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักการสงเคราะห์ญาติ คือ สงเคราะห์ อนุเคราะห์เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นดุจการสงเคราะห์ญาติของตน ด้วยการ

เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้วยช่วยเหลือด้วยทุนทรัพย์และวัตถุสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ต่างๆ ด้วยมีความรัก ความเมตตาเป็นที่ตั้ง

จากที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยสามารถแสดงรูปแบบ “BSN Model” ดังภาพ

แผนภาพ รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ

สรุป

รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ โดยแบ่งออกเป็น การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร 4 กล่าวคือ 1) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักเมตตา กล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักเมตตา มีความรักใคร่ ปรารถนาดี อยากให้บุคคลอื่นมีความสุข มีความเป็นมิตรไมตรีซึ่งกันและกัน คิดทำประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีจิตสาธารณะให้บริการอย่างเต็มใจ ให้บริการอย่างมีความสุข จะช่วยกำจัดความเห็นแก่ตัว และความถือตัวของตนเองได้ด้วย 2) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักกรุณา กล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักกรุณา ความสงสารช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ และผู้มีจิตสาธารณะควรให้ความช่วยเหลือเมื่อเพื่อนมนุษย์ได้รับความลำบาก เดือดร้อน จะต้องไม่นิ่งเฉยหาทางช่วยตามกำลังที่ตนจะทำได้ ด้วยสาเหตุความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์มีต่าง ๆ นานา ความสงสารคิดช่วยปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์นั้น เป็นการส่งเสริมให้บุคคลผู้มีจิตสาธารณะได้แก้ปัญหาทันท่วงทีทำให้เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเกิดความประทับใจได้ 3) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักมุทิตา กล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลัก มุทิตา พลอยยินดีเมื่อเห็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้รับความสุขจากความสำเร็จที่ต้องการ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะต้องมีความปรารถนาให้เขามีความสุข ความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีความริษยา ไม่มีความโกรธ ไม่มีความฟุ้งซ่าน และผู้มีจิตสาธารณะจะรู้สึก

ยินดีกับความสุขของเขาด้วย เป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน 4) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักอุเบกขา กล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักวางเฉย วางใจเป็นกลางปราศจากอคติแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาด้วยความยุติธรรม มีจิตพิจารณาเห็นด้วยปัญญา มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยรักหรือชัง วางเฉยสงบใจ มองด้วยความวางใจเป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะอย่างมีความเป็นกัลยาณมิตร ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ และเกิดความสามัคคีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กรรมการมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรนำรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการมาประยุกต์ใช้กับปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนเข้าใจถึงรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการอย่างลึกซึ้ง

2) ควรมีหน่วยงานคอยดูแล และให้ความรู้เรื่องรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความเข้าใจ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

3) สถาบันการศึกษาควรให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความเข้าใจ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร 4

2) รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธตามหลักสังคหวัตถุ 4

3) รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธตามหลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติ

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

กุลทิพย ศาสตระรุจ. การถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารของกลุ่มเยาวชนในจิตสำนึกสาธารณะ. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย. 2551.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ. **ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต.** กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร. 2513.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). **นิเทศธรรม**. กรงเทพมหานคร: บริษัทแปดสิบเจ็ด (2545) จำกัด. 2534.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ณาณสิทฺธิ ป.ธ. 9). **มงคล 38.** กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการ

วิปัสสนาธุระ. 2536.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 30. กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์. 2558.

พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต). **เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัฑฒิ)**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด. 2552.

พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต). **จะพัฒนาคนกันอย่างไร**. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน. 2557.

พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต). **วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด**. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน. 2538.

ระวี ภาวิไล. **ชีวิตดีงาม.** พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผีเสื้อ. 2537.

วิลเลียม เคลาสเนอร์. **พุทธศาสนาตามแบบชาวบ้านในภาคอีสาน.** พระนคร: โรงพิมพ์ศิวพร. 2509.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. **แนวทางพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. 2553.

เหวง โตจิราการ. **การเสริมสร้างจิตสาธารณะ**. กรุงเทพมหานคร: ประสานมิตร. 2553.

อนุพนธ์ คำปัน และคณะ. “การศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วารสารสังคมศาสตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. ปที่ 18 ฉบับที่ 18. (มกราคม–ธันวาคม 2558).